

POSTANOWIENIE

Dnia 10 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku H. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W.

o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 18 kwietnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 10 września 2019 r.,

zażalenia wnioskodawczynie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 31 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

1. oddała zażalenie,

2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz radcy prawnego K. S. kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu H. S. w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2012 r., sygn. akt III AUa (...), oddalił apelację wnioskodawczynie H. S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 12 października 2010 r., sygn. akt XIII U (...), oddalającego odwołanie od decyzji

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w W. z 25 kwietnia 2008 r., odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Na rozprawie, po zamknięciu której zapadł powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego, wnioskodawczyni przyznała, że w dniu 22 października 2010 r. złożyła nowy wniosek o przyznanie jej renty z tytułu niezdolności do pracy, a z kolejnym (trzecim) wnioskiem o świadczenie rentowe wystąpiła w marcu 2012 r.

Od wydanej po rozpoznaniu wniosku z 22 października 2010 r. decyzji odmawiającej prawa do renty, wnioskodawczyni odwołała się do Sądu Okręgowego w W., który wyrokiem z 17 września 2015 r., sygn. akt XIII U (...), oddalił jej odwołanie. Sąd Apelacyjny wyrokiem z 5 kwietnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...), zmienił powyższe rozstrzygnięcie i poprzedzającą je decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i przyznał H. S. prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 października 2010 r. na stałe. Przyjmując na podstawie wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przed Sądem I instancji, że niezdolność do pracy powstała u wnioskodawczyni po 8 marca 2004 r., a przed 8 sierpnia 2004 r., Sąd Apelacyjny uznał, że łącznie spełnione zostały wszystkie warunki konieczne dla nabycia prawa do dochodzonego świadczenia.

Decyzją wydaną 31 maja 2017 r. w wykonaniu powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego z 5 kwietnia 2017 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. przyznał wnioskodawczyni prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 października 2010 r. na stałe.

W dniu 25 maja 2017 r. wnioskodawczyni złożyła w organie rentowym pismo skierowane do tegoż organu, w którym powołała sygn. akt III AUa (...), a więc sprawy toczącej się z odwołania od decyzji z 25 kwietnia 2008 r. W piśmie zatytułowanym „w sprawie zaległej wypłaty świadczenia rentowego za lata 2008-2010” wnioskodawczyni podniosła, że w dniu 9 października 2015 r. otrzymała decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z 5 października 2015 r. stwierdzającą, że jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek S. S.A. podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym. Ten dowód nie mógł, jak argumentowała, zostać złożony przez nią wcześniej, ponieważ o fakcie nieodprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne, pomimo takiego obowiązku, skarżąca dowiedziała się dopiero z decyzji z 5 października 2015 r.

H. S. w dniu 7 lipca 2017 r. złożyła w organie rentowym odwołanie (sporządzone 6 lipca 2017 r.) w sprawie zaległego świadczenia rentowego za lata 2008-2010. Organ rentowy przedłożył powyższe odwołanie Sądowi Okręgowemu jako odwołanie od decyzji wykonawczej z 31 maja 2017 r. Ostatecznie w sprawie o sygn. akt XIII U (...), założonej na skutek powyższego odwołania, wyjaśnione zostało, że przedmiotowe odwołanie z 6 lipca 2017 r. stanowi skargę o wznowienie postępowania w sprawie z odwołania od decyzji z 25 kwietnia 2008 r., zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 18 kwietnia 2012 r., sygn. III AUa (...), a podstawę wznowienia postępowania stanowi art. 403 § 2 k.p.c.

Postanowieniem z 17 maja 2018 r., sygn. akt XIII U (...), Sąd Okręgowy uznał się niewłaściwym do rozpoznania skargi o wznowienie postępowania i przekazał ją Sądowi Apelacyjnemu jako właściwemu w świetle art. 405 k.p.c.

Pełnomocnik wnioskodawczyni ustanowiony z urzędu w piśmie procesowym z 5 października 2018 r. wyjaśnił, że skarżąca stoi na stanowisku, iż dopiero po dniu 5 kwietnia 2017 r., tj. po wydaniu wyroku przez Sąd Apelacyjny w sprawie III AUa (...), mogła skorzystać z ustaleń poczynionych przez ten Sąd, z dokonanego w wyroku potwierdzenia, że podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od 1 marca 2002 r. do 30 kwietnia 2003 r. Pełnomocnik wskazał także, że pismo skarżącej z 25 maja 2017 r. stanowiło faktycznie skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem w dniu 18 kwietnia 2012 r., sygn. akt III AUa (...). Wobec powyższego, według pełnomocnika zachowany został wynikający z art. 407 § 1 k.p.c. trzymiesięczny termin do złożenia skargi, licząc od momentu wykrycia prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego.

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 31 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...):

1. odrzucił skargę;

2. przyznał pełnomocnikowi z urzędu radcy prawnemu K. S. od Skarbu Państwa Sądowi Apelacyjnemu w (...) kwotę 120 zł powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu H. S. w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania.

Sąd Apelacyjny wskazał, iż wniesienie przez wnioskodawczynię skargi o wznowienie postępowania pismem z dnia 6 lipca 2017 r., gdy termin do dokonania tej czynności wynosi trzy miesiące i rozpoczął bieg w dniu 9 października 2015 r. (przyznana w apelacji w sprawie III AUa (...) data doręczenia decyzji z 5 października 2015 r.), nastąpiło z jego naruszeniem. Nawet przyjęcie, że skarga została wniesiona pismem z 25 maja 2017 r. (skierowanym do ZUS), nie może zmienić dokonanej powyżej oceny - tak jak na ocenę, że złożenie skargi nastąpiło po ustawowym terminie, nie może wpłynąć przyjęcie, że bieg terminu do jej złożenia rozpoczął się po uprawomocnieniu się decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z 5 października 2015 r., co nastąpiło z dniem 10 listopada 2015 r. wobec jej niezaskarżenia do sądu powszechnego.

Według Sądu Apelacyjnego, ze skargą o wznowienie postępowania w sprawie III AUa (...) skarżąca wystąpiła wówczas, gdy w związku z wyrokiem zapadłym w sprawie III AUa (...) - o rentę z tytułu niezdolności do pracy za okres objęty drugim wnioskiem rentowym - zyskała pewność, że okoliczność istnienia obowiązku ubezpieczenia z tytułu umowy zlecenia po dniu 28 lutego 2002 r. ma wpływ na jej prawo do świadczenia rentowego. Bez wątplenia zaś skarżąca o podstawie wznowienia w sposób wiarygodny dowiedziała się po doręczeniu jej decyzji z 5 października 2015 r. i wtedy mogła ocenić jej prawdopodobny wpływ na wynik sprawy, czemu zresztą dano wyraz w apelacji w sprawie III AUa (...). W świetle powyższego, bieg terminu do wniesienia skargi o wznowienie rozpoczął się nie później niż po otrzymaniu decyzji z dnia 5 października 2015 r., bądź nawet po jej uprawomocnieniu się, co zresztą pozostaje bez znaczenia, skoro skarga została wniesiona dopiero w 2017 r.

H. S. wniosła zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 31 grudnia 2018 r. w części dotyczącej odrzucenia skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 18 kwietnia 2012 r., sygn. akt III AUa (...), oddalającego apelację H. S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 12 października 2010 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. z dnia 25 kwietnia 2008 r. w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzuciła naruszenia:

1) art. 403 § 2 k.p.c. w zw. z art. 407 § 1 k.p.c., przez błędne przyjęcie, że początek terminu od którego należało liczyć termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania rozpoczął bieg z dniem 9 października 2015 r., tj. z dniem otrzymania przez skarżącą decyzji organu rentowego stwierdzającą, że jako osoba wykonującą pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek S. S.A. podlegała ona obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu i rentowym w okresie od 1 marca 2002 r. do 30 kwietnia 2003 r.;

2) art. 410 § 1 k.p.c., przez niezasadne odrzucenie skargi o wznowienie postępowania na skutek błędnego stwierdzenia uchybienia terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania.

W związku z powyższym skarżąca wniosła o:

1) zmianę zaskarżonego postanowienia i orzeczenie o wznowieniu postępowania, ewentualnie uchylenie postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 18 grudnia 2018 r. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania,

2) zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów zastępstwa procesowego z tytułu udzielonej, lecz nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, według norm przepisanych, powiększonych o należny podatek VAT, albowiem koszty te nie zostały w całości bądź w części opłacone, a w przypadku oddalenia zażalenia:

3) nieobciążanie skarżącej kosztami postępowania,

4) zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów zastępstwa procesowego z tytułu udzielonej, a nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu według norm przepisanych, powiększonych o należny podatek VAT, albowiem koszty te nie zostały w całości bądź w części opłacone.

Skarżąca podała, iż faktem jest, że otrzymała pismo organu rentowego o podleganiu ubezpieczeniom społecznym w dniu 9 października 2015 r., jednakże ocena treści tego pisma nie dawała podstaw do przyjęcia, że zachodzą przesłanki do złożenia skargi o wznowienie postępowania. Z treści pisma nie wynikało bowiem, że organ rentowy weryfikuje swoje dotychczasowe stanowisko w przedmiocie przyznania odwołującej renty z tytułu niezdolności do pracy. Skarżąca nie mogła zatem oceniać tego pisma jako nowej okoliczności będącej podstawą do wznowienia postępowania i ocenić możliwego wpływu tego środka dowodowego na

wynik sprawy. Na uwadze należy mieć bowiem fakt, że skarżąca nie posiada ani wykształcenia, ani dostatecznej wiedzy prawniczej, pozwalającej jej na ocenę, czy pismo organu rentowego z dnia 5 października 2015 r. mogłoby stanowić nową okoliczność w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c., a zapoznanie się z jej treścią oznaczało początek biegu terminu do złożenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga o wznowienie postępowania. Skarżąca nie miała świadomości, że istnieje w przepisach prawa tego rodzaju środek pozwalający jej na wzruszenie prawomocnego wyroku w przedmiocie renty z tytułu niezdolności do pracy, a termin do jego złożenia rozpoczyna swój bieg niezależnie od wyniku sprawy toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o sygn. akt III AUa (...). Trudno wymagać, aby potrafiła wiarygodnie ocenić charakter pisma organu rentowego i jego ewentualny wpływ na wynik sprawy. Mając powyższe na uwadze, dopiero data wyroku Sądu Apelacyjnego z 5 kwietnia 2017 r. stanowi początek biegu terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania. Tym samym pismo skarżącej z dnia 2 maja 2017 r. zostało złożone w terminie określonym w art. 410 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Instytucja wznowienia postępowania opiera się na przysługującej poza tokiem instancji skardze o presumpcję wadliwego procesu i zastąpienie zapadłego orzeczenia nowym rozstrzygnięciem. Nadzwyczajny charakter tego środka zaskarżenia, powoduje, iż przywrócenie stanu sprzed zamknięcia ulegającemu wznowieniu postępowania sądowego może nastąpić wyłącznie z powodów ściśle określonych w ustawie (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 marca 2014 r., III CZ 55/14, LEX nr 1604642; z dnia 15 lutego 2018 r., I CZ 4/18, LEX nr 2459712). Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c. podstawą wznowienia postępowania jest późniejsze wykrycie takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. W utrwalonym orzecznictwie wskazuje się, że możliwość skutecznego powołania się na przyczynę restytucyjną uzależniona jest od zaistnienia łącznie trzech przesłanek: wykrycia po uprawomocnieniu się wyroku nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które istniały w

toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane, możliwości ich wpływu na wynik sprawy i niemożności skorzystania z nich przez stronę w poprzednim postępowaniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2017 r., II CZ 35/17, LEX nr 2352150; z dnia 24 listopada 2016 r., III CZ 48/16, LEX nr 2191464; z dnia 15 lutego 2018 r., I CZ 4/18, LEX nr 2459712).

Wykrycie okoliczności faktycznych lub dowodów w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. dotyczy faktów i środków dowodowych, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym, powinny być dla strony skarżącej "nieujawnialne". Przepis ten obejmuje fakty nieujawnialne albo stronie nieznane i dla niej niedostępne. Fakty natomiast "ujawnialne", czyli te, które strona powinna znać, tj. miała możliwość dostępu do nich, nie są objęte hipotezą tego przepisu (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 marca 2005 r., III CZP 134/04, LEX nr 151652; z dnia 29 marca 2007 r., II UZ 3/07, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 178; z dnia 15 lutego 2018 r., I CZ 4/18, LEX nr 2459712). Niemożność skorzystania z okoliczności faktycznych czy środków dowodowych powinna być wykazana. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2016 r., III CZ 48/16, LEX nr 2191464).

Jak nadto wskazuje się w orzecnictwie, niemożność skorzystania w poprzednim postępowaniu z określonych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych nie zachodzi, gdy istniała obiektywna możliwość powołania ich w tym postępowaniu, a tylko na skutek opieszałości, zaniedbania, zapomnienia czy błędnej oceny potrzeby ich powołania strona tego nie uczyniła (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 października 2017 r., I UZ 33/17, LEX nr 2420346; z dnia 6 lutego 2018 r., III UZ 11/17, LEX nr 2450256).

Przypadek wskazanej błędnej oceny, a w pewnym zakresie także zaniedbania, miał miejsce w przedmiotowej sprawie. Jak wprost przyznała skarżąca w zażaleniu, „Faktem jest, że skarżąca otrzymała pismo organu rentowego o podleganiu ubezpieczeniom społecznym w dniu 9 października 2015 r. Jednakże ocena treści tego pisma nie dawała podstaw do przyjęcia, że zachodzą przesłanki do złożenia skargi o wznowienie postępowania (...). Na uwadze należy mieć bowiem fakt, że skarżąca nie posiada ani wykształcenia ani dostatecznej wiedzy prawniczej pozwalającej jej na ocenę, czy pismo organu rentowego z dnia

5 października 2015 r. mogłoby stanowić „nową okolicznością” w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. (...). Skarżąca nie miała świadomości o tym, że istnieje w przepisach prawa tego rodzaju środek pozwalający jej na wzruszenie prawomocnego wyroku w przedmiocie renty z tytułu niezdolności do pracy (...). Trudno wymagać aby (...) potrafiła wiarygodnie ocenić charakter pisma organu rentowego i jego ewentualny wpływ na wynik sprawy”.

Słusznie zatem ocenił Sąd Apelacyjny, iż ze skargą o wznowienie postępowania w sprawie III AUa (...) skarżąca wystąpiła wówczas, gdy w związku z wyrokiem zapadłym w sprawie III AUa (...) - o rentę z tytułu niezdolności do pracy za okres objęty drugim wnioskiem rentowym - zyskała pewność, że okoliczność istnienia obowiązku ubezpieczenia z tytułu umowy zlecenia po dniu 28 lutego 2002 r. ma wpływ na jej prawo do świadczenia rentowego. Należy przy tym zgodzić się z Sądem Apelacyjnym, iż bez wątplenia skarżąca o podstawie wznowienia w sposób wiarygodny dowiedziała się po doręczeniu jej decyzji z 5 października 2015 r. i wtedy mogła ocenić jej prawdopodobny wpływ na wynik sprawy, czemu zresztą dano wyraz w apelacji w sprawie III AUa (...). W świetle powyższych okoliczności bieg terminu do wniesienia skargi o wznowienie rozpoczął się nie później niż po doręczeniu skarżącej decyzji z dnia 5 października 2015 r. bądź nawet po jej uprawomocnieniu się, co zresztą pozostaje bez znaczenia, skoro skarga została wniesiona dopiero w 2017 r.

Ponadto, podstawy do wznowienia postępowania w sprawie III AUa (...) z pewnością nie stanowi wykrycie prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego, co w niniejszej sprawie mogłoby oznaczać jedynie wyrok zapadły w sprawie o sygn. akt III AUa (...). Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem, w tym powołanym wyżej, późniejsze wykrycie prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. stanowi podstawę wznowienia tylko wtedy, gdy wykryty wyrok istniał już w czasie postępowania, którego dotyczyła skarga o wznowienie, lecz o którym strona wówczas nie wiedziała i w związku z tym nie mogła się na niego powołać. Tymczasem wyrok w sprawie III AUa (...) zapadł 5 kwietnia 2017 r., a więc po upływie znacznego czasu od prawomocnego zakończenia sprawy, której dotyczy wznowienie. Co więcej, jak równie trafnie spostrzegł Sąd Apelacyjny, w sprawach z

zakresu ubezpieczenia społecznego, dotyczących fazy realizacyjnej ubezpieczeń, decyzje rentowe będące przedmiotem sądowej kontroli obejmują konkretny wniosek o świadczenie, a wyrok odnosi się do decyzji.

W związku z powyższym, na mocy art. 410 § 1 k.p.c., wniesiona po upływie przepisanego terminu skarga o wznowienie postępowania podlegała odrzuceniu. W konsekwencji należy stwierdzić, iż objęte zażaleniem postanowienie jest prawidłowe, a powołane przez skarżącą zarzuty nie zasługują na uwzględnienie.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.